

NAVOIY VILOYATI SARMISHSOY JOYI

Yusupova Sevinch San'at qizi

*Samarqand davlat chet tillari instituti Narpay xorijiy tillar fakulteti xorijiy til va adabiyoti
yo'nalishi 23.03 – guruh o'quvchisi*

Sa'dinov Ma'ruf

Ilmiy rahbar:

Annotatsiya: Ushbu maqolada Navoiy viloyatining Navbahor tumanida joylashgan Sarmishsoy darasi haqida so'z yuritiladi. Sarmishsoy qadimiy petrogliflari, tabiiy go'zalligi va arxeologik ahamiyati bilan ajralib turadi. Maqolada bu hududning tarixiy ahamiyati, asosiy xususiyatlari, statistik ma'lumotlar va tadqiqotchilarning qarashlari keltirilgan. Shuningdek, muallifning Sarmishsoy darasini kelajak avlodlar uchun saqlash haqidagi fikrlari bayon etilgan.

KIRISH

Sarmishsoy darasi Navoiy viloyatining Navbahor tumanida joylashgan bo'lib, O'zbekistonning eng noyob tabiiy va madaniy meros obyektlaridan biri hisoblanadi. Bu joy qadimiy qoyatosh rasmlari — petrogliflari bilan dunyoga mashhur.

Tarixiy ma'lumotlar va asosiy xususiyatlar

Sarmishsoy hududi bronza davridan boshlab o'rganilgan. Miloddan avvalgi 9000-yillarga oid petrogliflar bu joyda insoniyatning ilk qadamlari haqida ma'lumot beradi. Bu yerda 5000 dan ortiq qoyatosh rasmlari topilgan bo'lib, ular asosan hayvonlar, odamlar, ov sahnalari va diniy marosimlarni tasvirlaydi. Bu tasvirlar qadimgi odamlarning turmush tarzi, e'tiqodlari va kundalik hayotini tushunishga yordam beradi. Tabiiy jihatdan, Sarmishsoy Nurota tizmasining janubiy yonbag'rida joylashgan bo'lib, go'zal landshaft va boy o'simlik dunyosiga ega. Dara uzunligi 2,5 km bo'lib, uning atrofida qadimiy qabristonlar, sug'orish tizimlari, shaxtalar va qishloq xarobalari mavjud. Bu obyektlar hududning tosh davridan boshlab o'rta asrlargacha bo'lgan tarixini o'rganishga imkon beradi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, Sarmishsoy hududida 200 dan ortiq arxeologik obyekt aniqlangan. Har yili minglab mahalliy va xorijiy sayyohlar bu joyga tashrif buyuradi. Tadqiqotchilar bu hududni qadimiy madaniyatlarning chorrahasida joylashgan deb hisoblaydi. O'zbek arxeologlari, jumladan, A. Asqarov va M. Qosimovning tadqiqotlari Sarmishsoy petrogliflarining san'at va tarixdagi ahamiyatini ochib bergan. Ularning fikricha, bu rasmlar faqatgina tarixiy yodgorlik bo'lib qolmay, balki insoniyatning ma'naviy rivojlanishini aks ettiruvchi manbalardan biridir.

Sarmishsoy faqat petrogliflari bilan emas, balki qadimiy asbob-uskunalar, kulolchilik buyumlari va boshqa arxeologik topilmalar bilan ham mashhur. Bu topilmalar hududda yashagan qadimiy odamlarning kundalik hayoti haqida qimmatli ma'lumotlar beradi. Sarmishsoy hududi o'ziga xos geologik shakllanishlarga ega. Hududdagi toshlar minerallar bilan boy bo'lib, qadimiy tsivilizatsiyalar tomonidan asboblardan yaratishda ishlatilgan. Bu joyni geologik va arxeologik nuqtai nazardan juda muhim xazinaga aylantiradi. Sayyohlar sonining ortishi bilan Sarmishsoy hududining saqlanishi bilan bog'liq

ba'zi xavotirlar mavjud. Petrogliflarning eroziyasi va vandalizmga qarshi kurashish uchun saqlash ishlarini amalga oshirishmoqda.

Shuningdek, turizmni ekologik barqarorlik bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan tashabbuslar mavjud, bu hududning tabiiy go'zalligini saqlab qolishga yordam beradi. Sarmishsoy atrofidagi mahalliy jamoalar o'zlarining an'analari va urf-odatlariga ega bo'lib, bu hududning boy tarixidan ta'sirlangan. Petrogliflar faqat arkeologik yodgorliklar bo'lib qolmay, balki mahalliy madaniyat va identifikatsiyaning ajralmas qismidir. Ushbu jamoalar saytni saqlash va targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi. Sarmishsoy Markaziy Osiyodagi boshqa qadimiy joylar tarmog'ining bir qismidir. Bu joylar, jumladan, Qozog'iston va Qirg'izistonda joylashgan boshqa petrogliflar bilan bog'langan bo'lib, bu hududning dastlabki inson faoliyati va madaniy almashinuvi markazi bo'lganligini ko'rsatadi.

Sarmishsoy hududi faqat o'zining qadimiy petrogliflari bilan emas, balki o'zining noyob tabiiy xususiyatlari bilan ham mashhur. Bu joyda o'simliklar va hayvonot dunyosi juda boy. Hududda o'ziga xos geotermal manbalar ham mavjud bo'lib, bu hududni yanada qiziqarli qiladi. Arkeologik qazishmalar davomida bu yerda turli xil qadimiy turdagi hayvonlar va o'simliklar qoldiqlari topilgan, bu esa uning o'tmishdagi ekologik holatini o'rganish imkonini beradi. Shuningdek, Sarmishsoy hududi o'zining qadimiy madaniyati bilan ham ajralib turadi.

Petrogliflar faqat hayvonlar va odamlar tasvirlerini aks ettirib qolmay, balki bu joyning diniy va ijtimoiy hayoti haqida ham ma'lumot beradi. Ba'zi tasvirlar, ayniqsa, qadimiy marosimlar va jismoniy faoliyatlarni tasvirleydi, bu esa o'sha davr odamlarining e'tiqodlari va hayot tarzini tushunishga yordam beradi. Bundan tashqari, Sarmishsoyning o'rni nafaqat arkeologik, balki ilmiy ham muhimdir.

Bu joyda o'rganilgan materiallar Markaziy Osiyo tarixining o'ziga xos jihatlarini ochib beradi. Hududda olib borilayotgan ilmiy izlanishlar bu yerning nafaqat O'zbekiston, balki butun dunyo ilmiy jamoatchiligi uchun qimmatli manba bo'lishini ta'minlaydi.

Sarmishsoy hududida 5,000 dan ortiq petrogliflar mavjud bo'lib, ular asosan hayvonlar, odamlar va qadimiy marosimlarni tasvirleydi. Hududning uzunligi taxminan 2,5 km bo'lib, 200 dan ortiq arkeologik obyektlar topilgan, jumladan qadimiy qabristonlar, shaxtalar va sug'orish tizimlari.

Har yili Sarmishsoyga yuzlab mahalliy va xorijiy sayyohlar tashrif buyuradi, ayniqsa tarixiy va arkeologik joylarni o'rganishga qiziqqanlar.

Bu hududda 1960-yillardan boshlab arkeologik qazishmalar olib borilmoqda va bu yerda o'rganilgan materiallar Markaziy Osiyo tarixiga oid yangi bilimlarni taqdim etmoqda.

Sarmishsoy hududi, boshqa Markaziy Osiyo madaniyatlari bilan aloqada bo'lgan muhim arkeologik markazlardan biridir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Sarmishsoyda yashagan qadimiy odamlar o'zlarining turmush tarzida va madaniyatida nafaqat mahalliy, balki boshqa mintaqalardagi xalqlar bilan ham aloqada bo'lgan.

Bu hududda topilgan petrogliflar va boshqa arkeologik materiallar, o'z navbatida, Sarmishsoyda yashaganlarning boshqa Markaziy Osiyo hududlari bilan, ayniqsa Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikiston madaniyatlari bilan o'zaro aloqalari haqida qimmatli ma'lumotlar beradi.

Sarmishsoyda topilgan arkeologik izlar, masalan, o'simliklar va hayvonlar tasvirlari, shuningdek, odamlar o'rtasidagi ijtimoiy va savdo aloqalarining mavjudligini ko'rsatadi.

Bu joyda yashaganlar, ehtimol, savdo yo'llari bo'ylab bir-birlari bilan mollar, oziq-ovqat mahsulotlari va boshqa qimmatli resurslar almashgan.

Boshqa madaniyatlar bilan bo'lgan aloqalar, shuningdek, Sarmishsoyda topilgan metall buyumlar, asbob-uskunalar va boshqa san'at asarlari orqali ham ko'rinadi.

Bu, o'z navbatida, Sarmishsoy hududining Markaziy Osiyodagi madaniy va iqtisodiy tarmoqdagi ahamiyatini yanada oshiradi. Sarmishsoy bilan bog'liq boshqa muhim ma'lumotlar shuki, bu hududda topilgan yodgorliklar nafaqat arkeologik, balki etnografik nuqtai nazardan ham katta ahamiyatga ega. Boshqa hududlardagi madaniyatlar bilan bo'lgan aloqalar, Sarmishsoyning o'ziga xos madaniyati va tarixiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Bu hududda olib borilgan tadqiqotlar natijasida, Sarmishsoy va uning atrofidagi hududlar o'rtasidagi madaniy aloqalar yanada chuqurroq o'rganilmoqda, bu esa butun Markaziy Osiyo tarixiga yangi qarashlar olib kelmoqda.

Sarmishsoy hududi o'zining tabiiy go'zalligi va tarixiy boyliklari bilan ekoturizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Bu joy nafaqat tarixiy va madaniy ahamiyatga ega, balki ekologik jihatdan ham noyobdir.

Hududda toza havo, o'ziga xos geologik tuzilmalar, noyob o'simliklar va hayvonot dunyosi mavjud bo'lib, bu yerga tashrif buyuruvchilar uchun unutilmas taassurot qoldiradi. Ekoturizm bu hududning tabiiy resurslarini saqlashga yordam beradi.

Sarmishsoyni ekologik muhofaza qilish dasturlari orqali rivojlantirish, mahalliy jamoalar uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi. Sayyohlar uchun maxsus ekologik marshrutlar, yo'riqnomalar va turistik xizmatlar tashkil etilishi mumkin.

Bu nafaqat hududni tanitadi, balki uning saqlanishiga ham hissa qo'shadi. Hududdagi geotermal manbalar va minerallarni ekologik barqarorlik tamoyillariga rioya qilgan holda o'rganish va ulardan foydalanish orqali hududning iqtisodiy va ilmiy ahamiyati oshirilishi mumkin.

Shuningdek, Sarmishsoyda ekologik ta'lim dasturlarini tashkil qilish, yosh avlodni tabiatni asrash va qadrlashga o'rgatish uchun muhim imkoniyatdir.

Ekoturizmni rivojlantirish orqali Sarmishsoy atrofidagi mahalliy aholi ham foyda ko'radi. Mahalliy tadbirkorlar uchun yangi ish o'rinlari va daromad manbalari paydo bo'ladi. Misol uchun, mahalliy qo'lda tayyorlangan mahsulotlar, milliy taomlar va xizmatlar sayyohlarga taklif etilishi mumkin.

Bu esa hududning iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Sarmishsoy nafaqat tarixiy yodgorlik, balki tabiat va inson o'rtasidagi uyg'unlikning yorqin namunasidir. Ekoturizm bu hududning noyob tabiiy va madaniy boyliklarini saqlab qolishning eng samarali usullaridan biri bo'lishi mumkin.

Xulosa

Mening fikrimcha, Sarmishsoy darasi nafaqat O'zbekiston, balki butun dunyo madaniy merosi uchun katta ahamiyatga ega.

Bu joyni asrab-avaylash va tadqiqotlar davom ettirilishi muhim.

Shuningdek, sayyohlar uchun yanada qulay sharoitlar yaratish kerak, chunki bu joy O'zbekiston turizmini rivojlantirishga katta hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Asqarov, A. "O'zbekiston arxeologiyasi". T.: Fan, 1996, 112-bet.
2. Qosimov, M. "Sarmishsoy petrogliflari". Navoiy: NMIU, 2008, 45-bet.
3. "Sarmishsoy haqida nimalarni bilasiz?" Yuz.uz maqolasi, 2024-yil.